

жі, маючи унікальну матеріально-конструктивну базу і не маючи певних стилєвих і концептуальних напрямків свого розвитку, архітектурний факультет академії може стати комплексним полігоном пошуку майбутнього розвитку здочества, лідером сучасної архітектури.

Цьому сприятиме застосування у практичних роботах на перших курсах системно-структурного методу, модель якого складається з постановки завдань на основі провідних цілей навчання та існуючих знань студента; через наукову допитливість, розробку гіпотез і логічний аналіз — до вироблення концепції роботи; реалізації доказів і виходу загального результату. Програмування процесу із застосуванням наукового підходу до розв'язання поставлених перед студентом завдань ставить нарівні з суто ремісничкими аспектами фаху його філософські основи, виводить на більш високий рівень творчий потенціал як студента, так і викладача, стверджуючи провідну тезу сучасної

школи: “Учень, стань талановитішим за учителя”.

При підготовці архітектора широкого профілю доцільне використання проблемного методу, що передбачає перевод будь-якого завдання в проблемну ситуацію, активізує творчий пошук нової інформації для вирішення індивідуальної проблеми.

Усе зазначене повинно сприяти розумінню архітектури як явища культури, виявленню актуальних проблем, формуванню розуміння ролі художньої ідеї.

Історично професія архітектора існувала на межі різних галузей знань і діяльності, забезпечуючи зв'язки і переходи між ними, координуючи зусилля і спрямовуючи їх розвиток завдяки теоретичним основам фаху. У наш час міра мистецтва у здочестві поступається лідерством мірі науки, підносячи понад усе художню інтуїцію архітектора. Таким чином, не досліджуючи й не розкриваючи всі частини і аспекти цілого, не можна пізнати багаточисленність форм оточуючого світу й відобразити його в новій архітектурі.

В.М.Дударець,

старший викладач кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв УАМ

Формально-композиційні вправи з формоутворення на скульптурному факультеті

Програма з курсу формоутворення для студентів скульптурного факультету Української академії мистецтва розрахована на чотири семестри. Викладається зазначений курс впродовж перших двох років навчання.

Лекції з цієї дисципліни повинні дати студентові чітке теоретичне уявлення про структуру композиції в процесі народження форми.

Теорія формоутворення становить основу професії скульптора. В теоретичному курсі висвітлюються

методичні принципи композиційного співвідношення форми.

Композиція відіграє інтегруючу чи синтезуючу роль в становленні об'єму. Формально-композиційні вправи мають підготувати студентів до професійного уміння практично реалізувати творчі задуми в матеріалі.

Вивчення категорій, прикметних ознак і основних засобів композиційної виразності забезпечує вироблення навиків послідовного вирішення складних завдань об'ємно-просторової композиції. Тепер досить часто доводиться бачити скульптурні композиції, які не відповідають усталеним естетично виправданим умовам їх візуального сприйняття. Порушення масштабності окремих частин при створенні об'ємно-просторових композицій, недооцінка ритмічних, метричних та пропорційних закономірностей всієї композиції призводять, звичайно, до низької якості твору.

Таким чином, знання композиційних закономірностей формоут-

ворення, принципів народження і становлення форми є обов'язковим для кожного скульптора.

Теорія формоутворення, або теорія композиції, як її часто називають, умовно поділяється на дві основні частини: загальна теорія композиції, що стосується соціально-культурних аспектів проблеми, та прикладна, або фахова теорія, яка висвітлює професійні питання побудови художньої форми у певному просторі.

У процесі навчання студенти паралельно з теоретичним курсом ронають формально-композиційні вправи, завдяки яким практично закріплюють теоретичні знання.

Навчальні завдання з фаху, зокрема об'ємної, просторової та об'ємно-просторової композиції, забезпечують засвоєння студентами мови художньо-пластичної виразності, виховання художньо зрілого і професійно підготовленого спеціаліста в галузі мистецтва пластики.

М.І.Яковлев,

зав. кафедрою теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв УАМ, кандидат технічних наук, професор

Формально-композиційна графіка — основа вивчення теорії композиції

Викладання композиції у вищій архітектурній школі як дисципліни, в основу якої покладено систему загальних закономірностей побудови мистецького твору, що виявляються у самій його формі, є однією з найважливіших складових частин професійної підготовки майбутніх здочих-художників.

Незважаючи на те, що у навчальному процесі композиційним проблемам архітектурного проектування відведено головну роль, ця дисципліна ще не є предметом з достатньою науково обгрунтованою системою викладання. У більшості випадків вивчення засобів композиції в умовах творчої майстерні зводиться до аналізу викла-

дачем студентських вправ, проєктних пропозицій, рівень яких не завжди дає йому змогу вести на належному рівні професійний діалог зі своїми підопіченими.

У навчальній програмі з архітектурного проєктування передбачено певну попередню професійну обізнаність студента з основами теорії формоутворення, причому не стільки в "слуховому варіанті", скільки в активному режимі засвоєння їх через зображувальні формалізовані засоби. Однак невеликий за обсягом теоретичний курс основ архітектури та практичний курс основ архітектурної композиції на першому році навчання не розв'язують проблеми. Тому на кафедрі теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв було вирішено створити навчальний курс архітектурно-графічної пропедевтики.

На підставі ознайомлення з практикою професійної підготовки у провідних художніх і архітектурних навчальних закладах, а також з урахуванням власного досвіду з цього питання у 1990 році на першому курсі архітектурного факультету УАМ нами було введено експериментальну дисципліну, що поєднувала в собі елементи малюнка, живопису, площинно-графічного моделювання, креслення, нарисної геометрії.

Методика викладання курсу, який названо "Формально-композиційна графіка", базується на розробці й застосуванні особливої універсальної графічної мови, яка дозволяє візуально виражати сутність навчальних вправ з теорії формоутворення різної складності і охоплює найважливіші тематичні цикли, такі, зокрема, як "Графічна мова архітектури", "Форма та зміст зображувальної фрази", "Точка, лінія, пляма як засоби компо-

зиції та художньої виразності", "Об'єктивні, символічні та абстрактні рівні осмислення і зображення форми", "Графічні структури", "Асоціації та образи" тощо.

До речі, слід зазначити, що сама ідея курсу не така вже й нова. Як відомо, у ВХУТЕМАСІ — одному з перших комплексних художніх навчальних закладів, де водночас вчилися архітектори-інженери (дизайнери), архітектори, живописці, скульптори, було розроблено цілу систему художньо-пропедевтичних дисциплін для всіх відділень. Впровадження її дало тоді досить ефективний якісний результат.

Робоча програма курсу "Формально-композиційна графіка" складена таким чином, щоб, починаючи буквально з перших кроків, у студента формувалося відчуття графічного моделювання форми, явища, процесу з одночасним розумінням джерел їх виникнення. Крім цього, включення названого курсу до навчального процесу переслідують ознайомлення та оволодіння існуючими різновидами графіки, вироблення уміння здійснювати відповідний вибір залежно від функціонально-образних та просторово-композиційних особливостей архітектурного завдання.

Вивчення кожної нової теми розпочинається лекцією, за допомогою якої активізується увага студентів на загальному характері проблеми. Теорія, як правило, супроводжується значною кількістю наочного ілюстративного матеріалу, частина якого — курсові роботи і вправи студентів архітектурного і творчих факультетів.

Особливе значення для сприймання першокурсниками досить складних питань теорії основ формоутворення мають "живі зразки" робіт, демонструючи які педагог

може наочно пояснювати принципи аналізу і композиційної побудови, техніку виконання, кольорові співвідношення, ступінь стилізації та ін. Конспектування здійснюється графічно-символічною мовою, що, як показує досвід, є найбільш ефективною формою засвоєння даного матеріалу і водночас неповторним зразком композиційної імпровізації студента. Після кожної лекції викладач пропонує аудиторії тези практичних вправ без деталізації змісту.

Студент сам обирає найбільш цікавий для нього аспект теми, здійснює збір, систематизацію та аналіз матеріалу, періодично консультуючись з викладачем. Таким чином поступово проявляються конкретний обсяг і зміст роботи, яка потребує дослідницької та худож-

ньо-виконавчої діяльності. При цьому спостерігається таке цікаве, мабуть, закономірне явище — поставлене самим перед собою завдання стимулює молодих людей до пошуку цікавих, нестандартних схем композиційної побудови та графічного вирішення. Інколи викладачеві доводиться навіть обмежувати обсяги обраних студентами завдань.

Попередні результати експерименту, який ще триває, дають підстави цілком впевнено твердити, що курс формально-композиційної графіки є надзвичайно важливою фаховою дисципліною, яка відчутно сприяє оволодінню основами архітектурної майстерності. Цикл лекцій і практичних вправ з цього курсу можна розглядати як перший ступінь вивчення теорії та практики архітектурного проєктування.

В.С.Мітченко,

старший викладач кафедри графіки УАМ

Вивчення національних особливостей шрифтових форм

У другому семестрі на II курсі графічного факультету Української академії мистецтва вивчаються історія шрифту в Україні та національні особливості графіки кириличного шрифту. Заняття організовані за двома напрямками: читаються лекції з історії шрифту в Україні та проводяться практичні заняття по його вивченню і сучасній інтерпретації.

Вивчення історії українського шрифту починається з ознайомлення із праслов'янською писемністю. Студенти освоюють шрифтові знаки, виявлені серед петрогліфів унікальної пам'ятки археоло-

гії в Україні — Кам'яної Могили у Північному Приазов'ї. Ці знаки можна порівняти з праслов'янським письмом типу "рисок і різів" ("Сказання про письменна чорноризя Храбра"). Проводяться паралелі між цими знаками і письмом з Біблі, острова Крит та Фінікії, що датуються II — початком I тис. до н. е. (за матеріалами книги Г.С.Гриневица "Праславянська писменність. Результати дешифровки", М., 1993).

Велика увага приділяється особливості літери. Простежується поступовий перехід від рисункового письма (пиктографії) до літерно-